

Wynagrodzenia rezydentów: korelacje
i ekstrapolacje międzynarodowe

Ile powinni zarabiać rezydenci?

Fot. iStockphoto.com

Temat rezydentów jesienią tego roku stał się i polityczny, i społeczny, i medialny, i... pełen emocji. Rezydenci zrezygnowali wprawdzie ze strajku, ale nie z protestu. Temat ich zarobków z pewnością wróci – i to szybko. Jak powinny wyglądać? O analizę porównawczą poprosiliśmy Jarosława J. Fedorowskiego.

Temat wynagrodzenia lekarzy rezydentów jest jak najbardziej aktualny, aczkolwiek określenie wysokości zarobków, które należy uznać za właściwe, jest bardzo trudne. Proste przedstawienie wysokości zarobków rezydentów w innych krajach w przeliczeniu na złotówki nie będzie odpowiednie, przede wszystkim z uwagi na różnice w dochodzie narodowym, w wielkości nakładów na zdrowie oraz oczywiście inne koszty życia.

Czynniki dodatkowe

Dodatkowo należy brać pod uwagę takie czynniki, jak średnia krajowa pensja, odpłatność za studia, liczba godzin pracy w miesiącu, stosunek wynagrodzeń lekarzy rezydentów do wynagrodzeń pielęgniarek oraz lekarzy specjalistów, rodzaj instytucji finansującej rezydentury, budżety szpitali, a możliwe, że także porównanie z innymi zawodami tzw. zaufania publicznego. Analiza wieloczynnikowa może pozwolić na stworzenie pewnej bazy do zastanowienia się nad tzw. adekwatnym wynagrodzeniem rezydentów. „Adekwatnym”, czyli – wg Wielkiego słownika języka polskiego – „dopasowanym do czegoś i dokładnie temu odpowiadającym”.

Metodologia

W niniejszym opracowaniu korzystałem z ogólnodostępnych, bezpośrednich źródeł anglojęzycznych i polskojęzycznych, wybierając do porównania kraje, w których rezydenci oraz pozostała kadra medyczna wynagradzani są tak dobrze, że to właśnie do nich wyjeżdżają lekarze z Europy Środkowej (i nie tylko).

W analizie kwoty wynagrodzenia podawane są w złotówkach (po przeliczeniu wg kursu NBP w połowie października 2017 r.: USD \times 3,6, GBP \times 4,7). Wynagrodzenia, zgodnie z danymi z literatury, podawane są w kwotach brutto. Z uwagi na nasze przyzwyczajenia wysokość wynagrodzeń dotyczy pensji miesięcznych albo też jest przeliczana na godzinę pracy danego zawodu medycznego.

Stany Zjednoczone

Do USA chętnie wyjeżdżają młodzi lekarze z Wielkiej Brytanii, Niemiec, Włoch, Hiszpanii oraz z innych krajów europejskich i pozaeuropejskich. Na 1000 obywateli przypada tam ok. 2,5 lekarza (w Polsce 2,9 wg aktualnych danych NIL). Średnie roczne wynagrodzenie lekarza rezydenta wynosi 56 500 USD, co daje 4708 USD na miesiąc, czyli – wg przytoczonego wyżej kursu NBP – 16 948 PLN. Proporcja dochodu narodowego liczonego wg parytetu siły nabywczej USA : Polska wynosi 4,6 : 1 (w USA 57 466 USD, w Polsce 12 372 USD). Tak więc 16 948 : 4,6 daje kwotę 3652 PLN jako proporcjonalną (czy też „adekwatną”) wysokość wynagrodzenia miesięcznego rezydenta w Polsce w odniesieniu do USA przy uwzględnieniu proporcji dochodu narodowego.

„Gdyby liczyć *po amerykańsku*, widełki zarobków rezydentów byłyby szerokie: od dwóch do pięciu tysięcy złotych”

W USA nakłady całkowite na ochronę zdrowia wynoszą 17,6% PKB, a w przeliczeniu na pacjenta na rok – 10 345 USD (2016 r.), czyli 37 242 PLN, a więc przy 6,48% PKB całkowitych wydatków na zdrowie, tj. 3157 PLN na pacjenta w Polsce – 37 242 PLN : 3157 PLN = 11,7. Po podzieleniu zarobków rezydentów w USA przez uzyskany współczynnik 11,7 otrzymujemy kwotę 1448 PLN miesięcznie jako proporcjonalną („adekwatną”) wysokość wynagrodzenia miesięcznego rezydenta w Polsce w odniesieniu do USA przy uwzględnieniu proporcji nakładów na ochronę zdrowia.

W przypadku wzrostu nakładów (publicznych) do 6,8% (zakładając, że nakłady prywatne wzrosną proporcjonalnie i w dalszym ciągu będą stanowić ok. 33% całkowitych wydatków) wartość nakładów *per capita* można obliczyć w następujący sposób. W Polsce w 2016 r. PKB wynosił 1,85 bln PLN, czyli – pomnożony przez 6,8% – daje 125 mld PLN wydatków publicznych na zdrowie, a po dodaniu 33% (wydatki prywatne) wychodzi 166 mld PLN całkowitych wydatków na zdrowie. Tak więc *per capita* wydatki na zdrowie wynoszą: 166 mld PLN : 38 mln = 4368 PLN. Wtedy 37 242 PLN : 4368 PLN = 8,5, a więc 16 948 PLN (pensja rezydenta w USA) podzielone na 8,5 (współczynnik korekcyjny „docelowych” nakładów na zdrowie) daje 1993 PLN.

„Gdybyśmy przyjęli model brytyjski, lekarz rezydent zarabiałby od trzech do pięciu tysięcy złotych”

Otrzymujemy w ten sposób wartość 1993 PLN miesięcznie jako proporcjonalną („adekwatną”) wysokość wynagrodzenia lekarza rezydenta w Polsce, uwzględniając proporcje nakładów na ochronę zdrowia w porównaniu z USA oraz odnosząc się do kwoty pensji rezydenta w USA, a także zakładając poziom finansowania ochrony zdrowia ze środków publicznych w wysokości 6,8% PKB, a całkowitych w wysokości 9% PKB.

Jeśli ekstrapolacje odnoszące się do systemu, który nie dość, że przeznaczają najwięcej pieniędzy na ochronę zdrowia, to jeszcze najlepiej wynagradza lekarzy i pielęgniarzy,

Tabela 1. Wybrane wskaźniki dochodowe i płacowe (kwoty w PLN, brutto, odniesienia w tekście)

PKB <i>per capita</i> PPP	USA (57 466 USD) 212 624	Wielka Brytania (39 899 USD) 147 626	Polska (12 372 USD) 45 776
Całkowite wydatki na zdrowie jako % PKB	17,6	9,9	6,48
Całkowite wydatki na zdrowie na pacjenta na rok	37 242	16 320	3157
Średnia krajowa pensja	13 500	10 856	4047
Średnia pensja rezydenta	16 948	15 196	3400
Średnia pensja specjalisty	88 200	35 400	8015
Średnia pensja pielęgniarki dyplomowanej	19 378	9833	3300
Średnia pensja godzinowa rezydenta	57	68	13
Średnia liczba godzin pracy w tygodniu	74	56	65
Rezydent a specjalista	15%	42%	
Rezydent a pielęgniarka dyplomowana	87%	130%	103%
Rezydent a średnia krajowa	125%	140%	84%

wykazują, że „adekwatne” wynagrodzenie w warunkach nawet sporego zwiększenia wydatków na zdrowie pozostaje bardzo niskie, to możemy dokonać jeszcze innego rozumowania. W USA średnia krajowa zarobków osobistych to 45 000 USD rocznie (2016 r.), a rezydenci zarabiają 56 500 USD, czyli 1,25 średniej krajowej. Idąc tylko tym tropem – „adekwatna” pensja rezydenta w Polsce wynosiłaby $4047 \text{ PLN} \times 1,25 = 5058 \text{ PLN}$.

Pielęgniarki

Spróbujmy także innego porównania. W USA średnia pensja pielęgniarki dyplomowanej wynosi 64 600 USD na rok, czyli 5383 USD na miesiąc = 19 378 PLN. Proporcja zarobków lekarza rezydenta do zarobków dyplomowanej pielęgniarki wynosi zatem 0,87, a więc „adekwatna” pensja rezydenta przy zarobkach polskich pielęgniarek średnio 3300 PLN wynosiłaby 2886 PLN.

Specjaliści

Przyjrzyjmy się jeszcze proporcji zarobków lekarzy rezydentów do zarobków lekarzy specjalistów (wszystkich specjalizacji, uśrednione) w Polsce i w USA. Otóż w USA lekarz specjalista zarabia średnio 294 000 USD rocznie (wg *Medscape Physician Compensation Report 2017*),

co daje 24 500 USD = 88 200 PLN miesięcznie. Podobnie jak w innych krajach podawane są zarobki całościowe (ze wszystkich źródeł, brutto). Proporcja wynagrodzenia rezydenta do lekarza specjalisty wynosi 20%. W Polsce podaje się, że lekarz specjalista zarabia średnio 8015 PLN (wg ankiety Ministerstwa Zdrowia przeprowadzonej w 555 podmiotach leczniczych w 2015 r., zarobki całkowite, z dyżurami, brutto). Niełatwo jednak rzetelnie oszacować zarobki lekarzy w naszym kraju, gdyż różne źródła podają różne rodzaje wynagrodzenia („na rękę”, z umowy o pracę, bez dyżurów itd.).

Na przykład Śląska Izba Lekarska informowała w 2016 r., że lekarz specjalista zarabiał ok. 4000 PLN brutto, pracując 165 godzin w miesiącu, co dawało ok. 25 PLN za godzinę. Do porównań międzynarodowych musimy jednak brać wynagrodzenie brutto ze wszystkich źródeł, gdyż tak właśnie podaje się wynagrodzenie w wielu innych krajach. Zresztą taka metodyka jest właściwa także w porównywaniu z innymi zawodami. Najbardziej precyzyjne byłyby zatem dane z urzędów skarbowych (anonimowe) dotyczące całkowitych przychodów osób posiadających prawo wykonywania zawodu lekarza (z wyłączeniem przychodów podlegających VAT). Jak wiadomo, usługi medyczne są z VAT zwolnione. Nie mając tych danych i przyjmując dane Ministerstwa Zdrowia, otrzymujemy wysokość wynagrodzenia lekarza rezydenta w Polsce: $8015 \text{ PLN} \times 0,2 = 1603 \text{ PLN}$ miesięcznie, w amerykańskiej proporcji do lekarza specjalisty.

Można też przyjąć metodykę obliczeń według stawek godzinowych. Średni czas pracy amerykańskiego lekarza specjalisty to 55 godzin tygodniowo, a rezydentów 74 godziny. Amerykański lekarz specjalista zarabia średnio ok. 370 PLN na godzinę (liczone wg rocznego wynagrodzenia), a rezydent 53 PLN na godzinę – jest to zatem 15% wynagrodzenia specjalisty. W Polsce lekarz specjalista zarabia na dyżurze średnio 70 PLN, a rezydent ok. 18 PLN (dane Porozumienia

„Biorąc przykład z mistrzów Europy w ochronie zdrowia, czyli Holendrów, najlepiej tworzyć rozwiązania w modelu *bottom up*, czyli od dołu, przez zainteresowanych uczestników systemu”

Rezydentów), jego wynagrodzenie wynosi więc ok. 25% wynagrodzenia specjalisty. Ciekawie wyglądają porównania wynagrodzeń lekarzy dyżurnych specjalistów na SOR, gdyż często jest to praca zmianowa i płatna najczęściej w przeliczeniu na godzinę. Otóż w USA średnia stawka wynosi 648 PLN, a stawka rezydenta medycyny ratunkowej 53 PLN, czyli 8% pensji specjalisty. W Polsce natomiast specjalista otrzymuje średnio 65 PLN, a rezydent 18 PLN, czyli 27% wynagrodzenia specjalisty.

Kolejna sprawa to płatność za studia. Jak wiadomo, w USA są one płatne i przeciętny początkujący rezydent ma do spłacenia dług w wysokości ok. 190 tys. USD. Oczywiście są różne możliwości zmniejszenia lub nawet anulowania tej kwoty, jeśli jednak uwzględnimy jakąś jej wartość w obliczeniach, zarobki amerykańskich lekarzy rezydentów rysować się będą mniej korzystnie niż opisano powyżej, a miałyby to oczywiście implikacje w obliczeniach porównawczych.

Wielka Brytania

Postanowiłem dołączyć do porównania Wielką Brytanię. Niedawno lekarze rezydenci, zwyczajowo nazywani tam *house officers*, wywalczyli podwyżki wynagrodzeń do 38 tys. GBP rocznie, czyli 3166 GBP na miesiąc, co daje 15 196 PLN miesięcznie. Są to wartości uśrednione, gdyż w UK jest gradacja wynagrodzeń w zależności od roku pracy (F1, F2, *registrar*, *senior registrar* itd.).

Proporcja dochodu narodowego liczonego wg parytetu siły nabywczej w Wielkiej Brytanii (39 899 USD) i w Polsce (12 372 USD) wynosi 3,22. Tak więc 15 196 PLN : 3,22 daje kwotę 4719 PLN jako wysokość miesięcznego wynagrodzenia rezydenta w Polsce w odniesieniu do Wielkiej Brytanii przy uwzględnieniu proporcji dochodu narodowego.

Wielka Brytania każdego roku przeznaczą na ochronę zdrowia w przeliczeniu na jednego pacjenta 16 320 PLN, a więc w Polsce – przy 3157 PLN na pacjenta na rok – wydajemy 19% tej kwoty. Idąc tym tokiem rozumowania, „adekwatne” wynagrodzenie rezydenta w Polsce wynosiłoby 3100 PLN (16 320 PLN × 0,19). W Wielkiej Brytanii pielęgniarki świeżo po dyplomie zarabiają 22 100 GBP, a bardziej doświadczone 28 700 GBP (tzw. *Band 5* wg NHS). Do porównania można zatem przyjąć kwotę 25 000 GBP, czyli 9833 PLN (wg wspomnianego na początku kursu NBP). Proporcja zarobków lekarza *house officer* do zarobków pielęgniarki dyplomowanej wynosi 1,5, czyli młodzi lekarze zarabiają ok. 50% więcej niż pielęgniarki. Nawet jeśli do porównania weźmiemy doświadczone pielęgniarki (pensja 28 700 GBP to 11 288 PLN miesięcznie), to proporcja wynosi 1,3, a więc o ok. 30% na korzyść lekarza. Średnia pensja pielęgniarki w Polsce – 3300 PLN × 1,3 daje kwotę 4290 PLN jako proporcjonalną wysokość wynagrodzenia miesięcznego rezy-

Tabela 2. Pensje korelowane (PLN)

	„Adekwatna” pensja w odniesieniu do USA	„Adekwatna” pensja w odniesieniu do UK
Według średniej krajowej (2016 r.)	5058	5665
Według dochodu narodowego (2016 r.)	3652	4719
Według nakładów na zdrowie (2016 r.)	1448	3100
Według proporcji do pielęgniarek	2886	4290
Według proporcji do lekarzy specjalistów	1603	3340

denta w odniesieniu do Wielkiej Brytanii w stosunku do wynagrodzenia pielęgniarki.

Można również przeprowadzić kalkulację na podstawie proporcji wynagrodzeń lekarza rezydenta (*house officer*) do lekarza specjalisty (*consultant*). W Wielkiej Brytanii lekarz specjalista zarabia średnio od 76 761 GBP do 103 490 GBP, przy czym do celów niniejszego porównania można przyjąć wartość 90 000 GBP, czyli 35 400 PLN miesięcznie. Proporcja zarobków wynosi zatem 2,4, czyli 8015 PLN (średnie wynagrodzenie specjalisty w Polsce wg Ministerstwa Zdrowia) podzielone przez 2,4 daje 3340 PLN jako proporcjonalną wysokość wynagrodzenia miesięcznego rezydenta w Polsce w odniesieniu do Wielkiej Brytanii w stosunku do wynagrodzenia lekarza specjalisty. Kolejną metodą może być odniesienie do średniej krajowej. W Wielkiej Brytanii wynosi ona 27 600 GBP rocznie, czyli 10 856 PLN miesięcznie (brutto, wg źródeł internetowych z 2016 r.). Lekarz rezydent zarabia zatem 1,4 średniej krajowej, więc 4047 PLN (średnia krajowa w Polsce) × 1,4 daje kwotę 5665 PLN jako „adekwatną” wysokość wynagrodzenia miesięcznego rezydenta w Polsce w odniesieniu do Wielkiej Brytanii.

Czerpmy z holenderskich wzorów

Zdaję sobie sprawę z niedoskonałości dokonanej przeze mnie analizy. Celem niniejszego opracowania nie było jednak zarekomendowanie konkretnych warunków płacowych dla lekarzy rezydentów. Powstrzymuję się zatem od subiektywnych komentarzy. Przedstawioną tutaj metodologię wieloczynnikowej korelacji można wykorzystać do dalszych prac nad kształtowaniem płac kadry medycznej w naszym kraju. Biorąc przykład z mistrzów Europy w ochronie zdrowia, czyli Holendrów, najlepiej tworzyć rozwiązania w modelu *bottom up*, czyli od dołu, przez zainteresowanych uczestników systemu.

Jarosław J. Fedorowski
Autor jest prezesem Polskiej Federacji Szpitali.